

Alan Unterman: Zsidó hagyományok lexikona

HELIKON Kiadó, 1999

Ha egyszer belelátnánk, hány nép hagyománya, gondolkodásmódja jelenik meg abban, ahogyan éljük életünket és formáljuk gondolatainkat, iszonyúan meglepődnénk.

Meglehetősen sokan lehetnek olyan honfitársaink, akik turista-ként elmentek már a világ számos városába, de még nem látták Kalocsát, Veszprémet vagy éppen Nyíregyházát, üdültek messze tájakon, de soha nem jártak az Őrségben, Palócföldön, vagy a Zselicségben. Pedig ez is része önismeretünknek. Hasonlóképpen sokan lehetnek, akik többé-kevésbé tájékozottak más népek múlt- vagy jelenbeli kultúrájában, de nem ismerik az európai zsidó kultúrát. Pedig ez is szükséges ahhoz, hogy itt, Közép-Kelet-Európa nagy kulturális és etnikai olvasztótégelyében megértsük magunkat, gondolkodásunk gyökereit.

A gondolkodásunkat formáló, építő elemek nagy részét úgy használjuk, hogy nem tudatosul bennünk, sőt talán nincs is fogalmunk arról, honnan származnak, kiknek a gondolkodásmódját, filozófiáját, hiedelmeit, tapasztalatait örökítik ránk. Ugyanez érvényes arra is, ahogyan szavakba öntjük a gondolatainkat, üzeneteinket. Pál apostolt kell olvasni ahhoz, hogy értsük, miért mondjuk, hogy „tükör által homályosan”, Arany Jánost a „vadat, s halat”-

ért. A szakemberektől eltekintve inkább csak véletlenül tudjuk egyes babonáink eredetét, így például a búr háborúból ide származottat, amely szerint ha hárman rágyújtanak ugyanarról az égő gyufáról, akkor az egyikük hamarosan meghal. Hány és hány kifejezést, szófordulatot használunk anélkül, hogy tudnánk, milyen gondolatok, hiedelmek rejtőznek mögöttük – mint például „távol álljon tőlem”, „jó órában legyen mondva”, „nekem legyen mondva”.

A zsidó kultúra, az annak alapját alkotó hagyományok, a gondolkodás- és kifejezésmód szervesen beépültek az európai népek kultúrájába, gondolkodásába, és ugyanúgy alkotórészeivé váltak, mint akár a görög-római gyökerekből származók, akár a más népektől, nemzetiségektől átvettek. Ezért a legcsekélyebb kétség nélkül állítható, hogy azok az ismeretek, amelyeket ez a lexikon kínál, vallástól függetlenül kultúrtörténeti értékűek.

A lexikon szerzője a Manchesteri Egyetem (Anglia) Összehasonlító Vallástörténeti Tanszékének előadója, amúgy pedig maga is gyakorló rabbi. Ebben a művében, amint azt a magyar kiadás előszava kiemeli, eddig egyedülálló módon ötvözi a bibliai hagyományokat a rabbinikus, kabbalisztikus és népi hagyományokkal. Célja a megis-

mertetés, a figyelemfelkeltés, és néha a szórakoztatás.

Ami egy lexikonnál kritikus jelentőségű, a szócikkek világosak, könnyen érthetőek, olvasmányosak. Ez nyilvánvalóan a magyar fordítók érdeme is. A vallási és a rituális fogalmak és szokások mellett betekintést engednek az élet számos aktusánál, mozzanatánál követett gyakorlatba, viselkedésbe, az ezeket övező gondolkodásba is, és számos érdekes részlettel szolgálnak. Apró példaként két részlet a házasság(kötés)ről szóló szócikkből: „A házassági szertartás előtt a vőlegény felkeresi az arát a menyasszonyi szobában, hogy megnézze őt, mielőtt arcát fátylával eltakarja. E szokás alapja az az eset, amikor Jákob pátriárka egy másik nőt vett feleségül, mert annak arca már le volt fátyolozva.” „A szertartás azzal ér véget, hogy a vőlegény összetör egy poharat, ezzel emlékeztetve mindenkit a szomorúságra, amelyet a zsidók Jeruzsálem lerombolása miatt éreznek. A néphit szerint, ha a vőlegény nem tudja elsöre összetörni a poharat, az annak a jele, hogy felesége uralkodni fog rajta.”

Feltétlenül említést érdemel a kötet szép kiállítása. A könyvek ama nemes fajtájához tartozik, amelyet jó kézbe venni.

Osman Péter